

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

Al XI-lea Congres mondial de sociologie rurală: *Globalisation, Risks and Resistance in Rural Economies and Societies*, Trondheim, Norvegia, 25-30 iulie 2004

În perioada 25-30 iulie 2004 a avut loc în orașul Trondheim, Norvegia, cel de-al XI-lea Congres mondial de sociologie rurală.

Pe adresa Congresului au fost trimise în jur de 800 de lucrări în rezumat, fiind acceptate spre prezentare 551 de lucrări de autor unic sau colective. Au fost înregistrați efectiv la Congres 572 de participanți din 57 de țări. O scurtă trecere în revistă a participanților pe țări pare să reflecte resursele de care dispun cercetătorii ruralului din diferite zone ale lumii pentru cercetările propriu-zise, dar mai ales pentru diseminarea rezultatelor și mobilități. Astfel, dacă excludem Norvegia, țara organizatoare, un top al primelor țări, după numărul participanților, ar arăta astfel: Regatul Unit al Marii Britanii – 64 de participanți, Australia – 50 de participanți, SUA – 44 de participanți, Franța – 34 de participanți, Mexic și Germania – câte 25 de participanți, Japonia – 22 de participanți. Toate țările foste socialiste au avut înregistrați 35 de participanți, cu o reprezentare mai mare a Cehiei și Ungariei (câte șapte participanți). De pe continentul african au fost prezenți 12 cercetători și/sau universitari preocupați de problematica ruralului.

În cadrul Congresului, care s-a desfășurat sub genericul *Globalisation, Risks and Resistance in Rural Economies and Societies*, lucrările au fost prezentate și dezbătute în 32 de ateliere tematice:

1. *Mobilisation, information, sensitisation of the local population – the role of local partnerships*;
2. *Transformations in rural governance: local agency in state-community engagement*;
3. *Rural territory, environment and governance*;
4. *Resources, property rights and the environment in the rural South: local struggles and global linkages*;
5. *First nations*;
6. *Using a global medium to strengthen place-based networking? Appropriation of the Internet in rural areas*;
7. *Challenging gender relations in a context of rural change*;
8. *From peasant agronomy to capitalist/industrial agriculture*;
9. *Extensive livestock productions. New opportunities for rural communities in a globalised world?*;
10. *A post-organic future? Assessing and understanding the role of the global organic movement*;
11. *How is restructuring in post-socialist countries affecting rural livelihood strategies?*;
12. *Science, policy and practice in agricultural and rural development*;
13. *Rural transformations and vulnerable*

populations/decentralization, privatization and the challenges for regional policy; 14. *Rural tourism: negotiating and re-negotiating rural spaces, culture and history*; 15. *The contribution of new food supply chains to sustainable rural development*; 16. *Renewal of local community through endogenous rural development, social capital, community, social identity and new rural groups*; 17. *Quality and identity in food supply chains: new challenges within globalisation*; 18. *Globalisation and family farm social transformations: resistance and mutations*; 19. *Coastal communities in the 21st century: strong winds are blowing and coastal societies are changing*; 20. *Biodiversity and cultural landscape management related to rural development*; 21. *Displacement, diaspora, and development*; 22. *Land reform, north and south*; 23. *Responses to agri-food globalisation: Asian experience and prospects*; 24. *„Back-to-the-land” in the 21st century*; 25. *The „Ecologisation” of agricultures in the North and in the South: aspects of a new international paradigm for rural development*; 26. *Job loss in changing ruralities*; 27. *Social forestry: critical investigations of the social significance of forests in rural spaces*; 28. *Agro-food globalization and resistance in Latin America (Globalización agro-alimentaria y resistencia en America Latina)*; 29. *Changing frameworks of agricultural and rural policy*; 30. *Food: new desires, new concerns and new forms of consumption*; 31. *Employment and labour relations in rural areas*; 32. *Water and rural development: its political and social aspects*.

Parcurgerea tematicii atelierelor ne conduce spre ideea unei abordări multidisciplinare a ruralului în lume, cu accente mai pregnante pe dezvoltarea agrară și teritorială și pe problematica filierelor și securității alimentare. Perspectiva

dominantă pare a fi, oarecum paradoxal pentru un congres de sociologie, cea economică și, de altfel, putem mărturisi, abia dacă unul din zece participanți la congresul de la Trondheim era sociolog prin profesia de bază sau cea academică.

De altfel, una dintre personalitățile marcante ale cercetării ruralului contemporan, Sir Howard Newby de la Higher Education Funding Council for England, în intervenția sa în plen din prima zi a congresului (*An Insider's View from the Outside. Rural Sociology and the Future of Rural Sociology*), remarcă direcția de deplasare a preocupărilor de sociologie rurală, în ultimii treizeci de ani, de la o sociologie a comunităților rurale spre abordarea multidisciplinară a problemelor agrare și ale alimentației în lume.

Deschiderea lucrărilor Congresului a fost făcută de către Reidar Almås, de la Centre for Rural Research Trondheim, Norvegia, coorganizator al manifestărilor, printr-o enumerare a congreselor anterioare la care el însuși a participat, inclusiv București – 1996.

În cuvântul său, Frank Vanclay, de la University of Tasmania, Australia, președintele Asociației Internaționale de Sociologie Rurală (IRSA), a subliniat importanța practică a sociologiei rurale în dezvoltarea spațiului care îi este obiect de reflecție și intervenție.

Lars Sponheim, ministrul Agriculturii și Alimentației din Norvegia, a reținut atenția auditoriului mai întâi cu o serie de aspecte care preocupă în mod deosebit astăzi guvernul norvegian: problema securității alimentare, problemele sociale generate de migrarea masivă a tineretului din spațiul rural sau problema dezvoltării agriculturii biologice. Au fost enumerate apoi câteva dintre direcțiile de acțiune: dezvoltarea unor surse energetice alternative în spațiul rural, dezvoltarea unor activități economice alternative agriculturii,

comunicarea și colaborarea cu organisme din afara țării, colaborarea cu universitățile și încurajarea studenților pentru a deveni antreprenori în spațiul rural, ajutorarea populațiilor sărace din țările africane în vederea dezvoltării agriculturii și a spațiului rural. Oarecum șocant pentru noi, ministrul norvegian al Agriculturii s-a declarat un susținător al fermelor mici ca bază pentru viitorul agriculturii norvegiene.

Sesiunea plenară propriu-zisă a fost deschisă de Sir Howard Newby cu ampla prezentare amintită deja mai sus. Au urmat Amuradha Mittal, director al Oakland Institute, SUA (*Food Sovereignty : A New Farm Economy to Challenge Economic Globalisation*), și Geoffrey Lawrence, University of Queensland, Australia (*Promoting Sustainable Development : The Question of Governance*).

În ciuda neînțelegerii continue cu privire la sensul sintagmei *dezvoltare durabilă*, consideră Geoffrey Lawrence, în cele trei mari domenii (economie, societate și mediu) se estimează că dezvoltarea durabilă reprezintă pentru viitor promisiunile unui progres regional, național și global. La nivel regional, spune Geoffrey Lawrence, apar numeroase experimente de guvernare care întretaie, provoacă și subminează structuri decizionale existente deja. Ele sunt în plină dezvoltare și implementate din cauza imaginii eșecului vechilor forme de guvernare în a produce o dezvoltare durabilă. Reprezintă aceste experimente, se întreba sociologul australian, o revitalizare a democrației participative, luând în calcul problemele sociale și de mediu și asigurând comunitățile locale și organizațiile ecologice locale că au un cuvânt de spus în schimbările pozitive? Reprezintă ele un transfer real de putere? Încurajează ele implicarea socială? Sau, și mai important, reprezintă ele o provocare pentru obișnuitele forme de dezvoltare

nedurabilă (acelea bazate, în mare parte, pe continuarea agriculturii intensive)? Lawrence a examinat în continuare potențialul proceselor participative de a transforma peisajele locale și a evidențiat natura contradictorie a guvernării bazate pe delegare în contextul unei administrații centralizate.

În după-amiaza primei zile a Congresului și în dimineața următoare s-au derulat seriile de lucrări pe ateliere. La aceste lucrări, România a fost reprezentată de o echipă a Universității „1 Decembrie 1918” din Alba-Iulia, echipă formată din conf. univ. dr. Mihai Pascaru, director al Centrului de Cercetări pentru Dezvoltare Teritorială, și Emilia Ivancu, secretar științific al centrului de cercetări amintit, care au prezentat două comunicări: *Globalisation, Post-socialist Restructuring, and Livelihood Strategies in Rural Areas : The Village of Corna, Romania*, în cadrul atelierului 11: *How is restructuring in post-socialist countries affecting rural livelihood strategies ?*, și *The Use of Catalyse Methodology in the Study and Dynamization of the Romanian rural Communities. Experiences and Perspectives of Sociological Fundamentation*, în cadrul atelierului 12: *Science, policy and practice in agricultural and rural development*.

Dezbateri interesante s-au înregistrat în special în cazul primei lucrări prezentate de noi, care a adus în discuție problema conexiunii dintre capitalul relațional și strategiile de viață specifice comunităților rurale afectate de perspectiva relocării, cum este și cazul satului Corna din comuna Roșia Montană. Am remarcat mai întâi faptul că, în perioada socialistă, România a avut numeroase sate prospere în care ocupația principală era mineritul. Salariile minerilor erau mari și se completau cu veniturile obținute din agricultura în micile lor gospodării. În anii postsocialismului, restructurarea industriei, în general, a mineritului, în special, produce mutații profunde

și la nivelul spațiului rural. Locurile de muncă sunt tot mai puține și piața agricolă din ce în ce mai restrânsă. Aceste schimbări se conjugă, în anumite locuri, cu efectele imediate ale pătrunderii capitalului străin în România și, implicit, cu efectele globalizării. Un asemenea caz este și cel al comunei Roșia Montană (județul Alba), unde compania canadiană Roșia Montană Gold Corporation propune un proiect de exploatare la suprafață a minereului de aur. Conform proiectului, cinci sate și peste 900 de gospodării vor dispărea de pe hartă. Care sunt strategiile de viață pe care le vizează locuitorii satelor din zonă? În ce măsură sunt afectate relațiile interumane în contextul promovării acestor strategii? Pentru a răspunde la atare întrebări, am realizat o investigație sociologică, utilizând metode calitative și cantitative deopotrivă, în satul Corna, care, conform proiectului, urmează să dispară, acoperit în timp de deșeuri miniere. Utilizând o serie de delimitări teoretice asupra strategiilor de viață, delimitări propuse de către Dumitru Sandu în lucrarea sa *Sociabilitatea în spațiul dezvoltării* (Editura Polirom, 2003) și utilizând pentru măsurarea capitalului relațional metodologia matricei comunitare propusă de noi în anii anteriori (vezi și *Matricea comunitară. Cunoaștere, comunicare și acțiune comună în satul contemporan*, Presa Universitară Clujeană, 2003), am putut desprinde și comunica o serie de aspecte importante asupra legăturii dintre capitalul relațional și strategiile de viață adoptate de locuitorii din Corna: *se declarau de acord cu investițiile companiei străine, adoptând strategia mobilității, cei cu un capital relațional mai mare și erau împotriva cei cu un capital relațional mic, promotorii strategiei supraviețuirii.*

Observațiile la lucrarea noastră s-au concentrat asupra nevoii abordării mai extinse a problematicii capitalului instituțional

și a prezenței explicite a abordării predictive, plecând de la o serie de variabile clasice în analizele sociologice (sex, vârstă, capital economic etc.).

În general, lucrările de la atelierul 11 au scos în evidență mai întâi preocupările deosebite ale institutelor americane și occidentale în general pentru spațiul rural din țările foste socialiste, precum și colaborarea benefică cu cercetătorii locali în această direcție. Astfel, David O'Brien, de la Universitatea din Missouri, și Valeri Patsiorkovski, din Rusia, au realizat cercetări în spațiul rural rusesc, elaborând în baza acestor cercetări studiul prezentat și la congres: *Household Survival vs Growth in rural Russia.*

Lee-Ann Small, de la Universitatea din Aberdeen, Scoția, a efectuat cercetări în Bulgaria și sudul Rusiei, cercetări sintetizate în comunicarea *Agrarian Livelihood Strategies in Bulgaria and Southern Russia: A Qualitative Analysis.* La baza cercetărilor din Bulgaria și Rusia a stat interviul calitativ, fiind realizate 151 de interviuri în cele două zone studiate. Au fost identificate o serie de tipuri de strategii de viață, mai mult sau mai puțin conturate: strategii orientate spre muncă, spre afaceri, spre carieră, strategii centrate pe gospodărie (fermă), degajându-se în timpul discuțiilor pe marginea acestei comunicări necesitatea distincției mai clare între strategiile personale și cele familiale.

Tamas Domokos, de la Echo Survey Sociological Research Institute, Ungaria, și Laszlo Kulcsar jr., de la Cornell University, New York, în comunicarea *Leaving for Good: How Development Makes a Difference in Migration*, au adus în discuție o serie de aspecte metodologice, centrate în special pe identificarea și definirea unor variabile esențiale în abordarea strategiilor mobilității în spațiul rural. O problemă specifică și nouă pare a fi aceea a concordanței (neconcordanței) între

variabilele utilizate în statisticile oficiale și cele pe care exigențele analizei științifice le reclamă.

Abordările comparative au continuat cu prezentarea comunicării *Household Adaptation to Post-Socialist Transformation in Poland, Hungary and Slovakia*, rezultat al colaborării dintre Miecyzslaw Adamowicz, de la Universitatea Agricolă din Varșovia, Laszlo Kulcsar sr., de la College of Szolnok, Ungaria, și David Brown, de la Universitatea Cornell, New York. În această comunicare, gospodăria a fost privită ca un sistem social în continuă schimbare, evidențiindu-se, în acest sens, schimbările produse sub presiunea integrării europene a țărilor în care au fost realizate investigațiile. A fost pus în evidență și rolul zestrei culturale care determină standardul aspirațiilor socialmente recunoscute (*socially recognition aspirations*) și, de aici, conținutul strategiilor de viață.

Elena Nichiforova (Center for Independent Social Research, Rusia), Elena Bogdanova (Universitatea Europeană din Sankt-Petersburg) și Olga Tkack (de la Universitatea din Sankt-Petersburg) au prezentat, de asemenea, rezultatele unei cercetări comparative sub titlul: *Far away from Cities: Transformation of Rural Worlds in Post-Socialist Societies – Russia, Estonia, Bulgaria*. Cercetările s-au derulat în cadrul unui proiect internațional care a debutat în 2002 și urmează să se încheie în 2005. Ca tehnici de cercetare s-au folosit observația, interviul biografic și analiza de conținut a presei scrise din zonele investigate. În Estonia, unde au fost absorbite fonduri europene masive și s-au implementat programe comune cu Suedia, transformarea lumii rurale înregistra evidente elemente pozitive, în timp ce în Bulgaria și Rusia situația nu părea deloc diferită de cea de la noi (cu menționarea unor deteriorări și chiar distrugeri

deliberate ale infrastructurii agrare, cantonarea într-o agricultură de subzistență ș.a.m.d.), reprezentările fotografice comparative fiind, de pildă, de-a dreptul șocante în sugestiile lor.

Problematika antreprenoriatului rural a fost abordată de Ikka Alanen, de la Universitatea Jzvaskyala, Finlanda, Jouko Nikula și Leo Granberg, Universitatea din Helsinki, în comunicarea *Rural Enterprises in Russia – The Period of Stabilization*. Au fost aduse în discuție mai ales mutațiile produse în Karelia rusească, district aflat, până la căderea regimului comunist, în spațiul sovietic, cu o populație de origine finlandeză în cea mai mare parte. Sistemul sovietic a fost caracterizat de autori ca un sistem „de negociere și patrimoniu”, strategiile de adaptare în noul context antreprenorial rural situându-se în zona de contrast dintre specializare și diversificare. Se remarcă diversificarea activităților (agricole și neagricole), diversificarea nefiind totuși o strategie-cheie, ci mai degrabă un răspuns la dificultățile economice, în condițiile în care practicile patrimoniale de tip comunist nu dispar în totalitate, ci sunt doar modificate. Există mai multe tipuri de capitalism, remarcă autorii: capitalism occidental, capitalism scandinav, capitalism japonez etc. Capitalismul din Rusia pare să se dezvolte în toate aceste direcții, rămânând de văzut dacă el va fi unul original sau nu.

O comunicare așteptată cu viu interes a fost cea a lui Grzegorz Forys, de la Universitatea din Cracovia, Polonia: *Protests as a Way of Participating in the Public Sphere: Two Waves of Polish Protests under Post-Communism*. Cercetările au confirmat faptul că rădăcinile protestelor țărănești din Polonia aveau un conținut economic, din 1989 și până în 1994, de pildă, în Polonia scăzând veniturile tuturor tipurilor de familii, cu excepția celor de pensionari. Se vor înregistra

două valuri de proteste până în 2001, după această dată protestele fiind mai rare, explicația găsindu-se și în resursele și măsurile pe care le-a adus cu sine implementarea SAPARD.

Tuuli Toomre, în comunicarea *Community Building an Estonian Village*, remarcând funcționarea comunităților sovietice drept comunități care ucideau inițiativa civică și individualitatea, a abordat comunitatea ca un spațiu al securității, pentru noi fiind extrem de interesante sublinierile cu privire la schimbările în plan identitar, dezvoltarea legăturilor cu orașul și activismul ONG-urilor în susținerea dezvoltării comunitare pe fondul problematicii complexe generate de legitimitate, autoritate și guvernarea locală.

Abordând problemele administrației locale în comunicarea *Adaptation Strategies of Village Administrations: Qualitative Case Studies*, Inna Kopoteva, de la Universitatea din Helsinki, remarca absența programelor concrete de dezvoltare locală la nivelul administrațiilor aflate în atenție (în Karelia rusească), precum și precaritatea infrastructurii din rural ca o barieră a comunicării dintre administrațiile locale și centrul de district.

Așa cum remarca și David Brown, de la Universitatea Cornell din New York, unul dintre coordonatorii dezbaterilor, problemele din țările foste comuniste sunt comune, diferențe apărând doar la nivel regional, în contextul uneia sau alteia dintre țări. Pentru participanții din România a devenit cert faptul că a susține în continuare, de o manieră negativistă, aserțiunea „ca la noi la nimeni” nu este numai nereproductiv în plan epistemic, ci și de-a dreptul periculos pentru planul acțiunii practice de transformare a spațiului rural.

John Bryden, de la Universitatea din Aberdeen, Scoția, a realizat investigații în Scoția, Grecia, Germania, Suedia (câte două zone de studiu pentru fiecare țară)

și le-a sintetizat în comunicarea *The Dynamics of Rural Areas in Europe*. Plecând de la această comunicare, dar și cu trimitere la unele prezentate anterior, s-au pus în discuție două probleme metodologice esențiale: 1. problema eșantionării și a reprezentativității eșantioanelor în studiile comparative; 2. problema măsurii în care metodele calitative (observația, interviul) sunt adecvate pentru acest gen de studii, știut fiind faptul că metodele calitative scot în evidență mai degrabă specificul uneia sau alteia dintre regiunile studiate decât aspectele definitorii comune. Pentru abordarea aspectelor comune mai multor spații rurale s-a subliniat necesitatea existenței unor indicatori comuni, plecând, eventual, de la conturarea unui tip ideal (în sens weberian), urmând ca pentru aprofundarea specificității să se recurgă la metodele calitative. Unele poziții au fost tranșante spre finalul dezbaterii acestei teme: mai importantă decât alegerea unei metodologii (cantitativă sau calitativă) este conceptualizarea, care, ea însăși și în primul rând, trebuie să fie unitară.

Atunci când este vorba despre studii internaționale, au relevat unii participanți la dezbateri, se naște o altă dilemă: cercetările trebuie făcute cu oameni din afara țării studiate sau cu oameni din această țară? O problemă deschisă, care a și rămas ca atare în dezbaterile atelierului 11.

Atelierul 12 a reunit lucrări de cercetare subsumate temei *Science, policy and practice in agricultural and rural development (Știință, politică și practică în dezvoltarea agricolă și rurală)* și a fost moderat de sociologul francez Christian Deverre. Obiectivul declarat al acestui atelier a fost analiza direcțiilor în care diferite tipuri de teorii științifice au fost folosite pentru definirea și implementarea politicilor de dezvoltare agricolă și rurală atât în țările nordice, cât și în cele sudice,

precum și modalitatea în care aceste teorii științifice au fost supuse dezbaterii publice. Tematica lucrărilor se poate împărți în trei direcții – *definirea politicilor*: măsura în care procesele de modernizare și ecologizare ale sectorului agricol au fost și sunt susținute de știință (agronomie, genetică, economie rurală etc.); s-a remarcat faptul că astăzi suntem martorii procesului prin care noi științe intră în sfera politicii de dezvoltare rurală și agricolă, științe precum ecologia, hidrologia, medicina, nutriția; *implementarea politicilor*: agențiile de stat, autoritățile locale și serviciile de consultanță agricolă folosesc resursele științifice în implementarea politicilor de dezvoltare rurală și agricolă, atât la nivel regional, cât și la nivel național și internațional, menționându-se în acest sens agronomia, economia rurală, dar și sociologia rurală și psihologia socială, astăzi apărând în dezvoltarea rurală noi forme de resurse științifice precum științele cognitive sau managementul mediului înconjurător; *controversele legate de dezvoltarea rurală și agricolă*: cunoștințele științifice pe care se bazează strategiile de dezvoltare sunt dezbătute la nivel public alături de consecințele acestor strategii. Criza agricolă și de nutriție, efectele ecologice ale modelului intensiv și al inovațiilor genetice, dinamica lentă a dezvoltării rurale atrag numeroase critici atât din partea societății civile, cât și din partea oamenilor de știință. Soluțiile la aceste controverse necesită, la rândul lor, susținerea teoretică a altor discipline și, implicit, noi modalități de organizare a informațiilor.

Lucrările propuse spre dezbateri în cadrul Atelierului 12 au fost semnate de: Carlos Franco Caceres, Jose Berdugo Rejon (Mexic) – *Globalisation, Free Trade and Technology Transferring at Rural Mexico*; Thea Mech (Australia) – *Environmental Management Systems in Australian*

Agriculture: Industry and Government Approaches to Sustainability and Globalisation Imperatives; Mihai Pascaru, Emilia Ivancu (România) – *The Use of the Catalyse Methodology in the Study and Dynamization of the Romanian Rural Communities. Experiences and Perspectives of Sociological Fundamentation*; Marc Barbier, Marianne Cerf, Bruno Lemery, Françoise Maxime (Franța) – *The Transformation of Rationalization Practices in Agriculture and Development: New Issues, New Directions*; Veronica Vazquez-Garcia, Lourdes Godinez-Guevara, Ana Silvia Ortiz-Gomez, Margarita Montes-Estrada (Mexic) – *Food Security and Health in Southern Veracruz, Mexico. Successes and Challenges of the Ecohealth Approach*; Shuji Hisano (Japonia) – *Critical Reconstruction of Expertise towards Tailor-Made Biotechnologies*; Carol Ackroyd Richards (Australia) – *Pulling the Shade on Sustainability: Discourses on Pastoral Beef Production and the Environment*; Christian Deverre, Ghislain Geniaux (Franța) – *The Natural Shaping of Rural Countryside. Actors and Knowledge in the Implementation of the European Habitats Directive*.

Lucrarea pregătită de noi pentru atelierul 12, *The Use of the Catalyse Methodology in the Study and Dynamization of the Romanian Rural Communities. Experiences and Perspectives of Sociological Fundamentation*, a scos mai întâi în evidență faptul că miezul metodologiei Catalyse, dezvoltată de laboratorul MTIASHS (Méthodologie et Technologie de l'Information Appliquées aux Sciences de l'Homme et de la Société) de pe lângă Universitatea Franche-Comte din Besançon (Franța), îl constituie restituirea rezultatelor anchetei sociologice ca metodă de conturare și de ierarhizare a problemelor comunitare în spațiul rural local și regional. Anchetele, analizele sau elementele

de analiză-diagnostic sunt doar etape pregătitoare pentru *restituirea rezultatelor anchetei*, contribuind la constituirea unui fond de informații care să suscite și să fondeze dezbateri în comunitate în scopul identificării și ierarhizării problemelor reale ale comunității, precum și în sprijinul dezvoltării comunitare. Metodologia Catalyse susține o formă de cunoaștere de tipul cercetării-acțiune. În experimentările realizate în mai multe sate din România, s-au utilizat două tipuri de restituire a rezultatelor anchetei sociologice: *restituirea individuală* (printr-un ghid de interviu) și *restituirea de grup* (prin reuniuni publice cu actorii locali). În cadrul fiecărui tip de restituire, prin instrumente specifice, s-au prezentat date din anchetele sociologice și s-au monitorizat dezbaterile, cu scopul principal de a se obține noi informații care să le completeze pe cele obținute din anchete. S-a ajuns la concluzia că metodologia Catalyse, mai ales la nivelul nucleului ei – restituirea rezultatelor –, poate fi îmbogățită și îmbunătățită prin consolidarea fundamentului ei sociologic. Perspectivele de dezvoltare în acest sens au făcut și ele obiectul lucrării propuse de noi. Astfel, am considerat că, fiind doar un punct de plecare pentru restituire, ancheta e marcată de riscul inconsistenței, fiind vizată, de regulă, doar identificarea nevoilor și resurselor din spațiul de studiat. Metodologia Catalyse nu e asociată încă foarte clar vocabularului mai recent al sociologiei schimbării, de unde și un foarte vag fundament teoretic mai general. Noțiuni precum cele de *capital social*, *sociabilitate*, *rețele sociale de interes*, *circuite de interacțiune între guvernarea locală și participarea socială* (vezi D. Sandu, *Sociabilitatea în spațiul dezvoltării*, Iași, Editura Polirom, 2003) se cer și pot fi adecvat integrate în limbajul de fundamentare a acestei metodologii. Restituirea însăși,

mai ales în forma ei de restituire de grup, se cere a fi mai bine fundamentată științific și organizatoric, simpla adunare a locuitorilor și organizațiilor teritoriale în aceeași sală, cum s-a procedat până acum, fiind insuficientă pentru definirea unei situații metodologice de tipul *interviului de grup* (Mucchielli *et al.*, *Dicționar al metodelor calitative în științele umane și sociale*, Iași, Editura Polirom, 2002). Coordonarea dezbaterilor de către specialist și formarea unor specialiști în acest scop reprezintă două deziderate vitale, am considerat noi. Studiul implicațiilor imediate și pe termen lung ale experimentărilor de acest gen ar necesita el însuși o bună fundamentare științifică și o metodologie corespunzătoare în condițiile în care, voit sau nu, fiecare experimentare este și un *experiment* cu consecințe greu de prevăzut chiar în momentul promovării experimentărilor. Din nou, prezența sociologului pare a fi una esențială. O serie de aspecte deontologice marchează și ele, în cazul unor experimentări precum cele amintite mai sus, deopotrivă destinul cercetătorului și pe cel al comunităților sau grupurilor studiate, cum ar fi adâncirea unor contradicții intracomunitare sau în raporturile dintre autorități și cetățeni. Numeroase și dificile sunt, mai ales, problemele legate de comunicarea rezultatelor anchetei, momentul-cheie al restituirii. Este de prevăzut că asemenea probleme vor deveni și mai complexe în cazul introducerii în restituirea rezultatelor a unor noțiuni precum cele de *capital social*, *sociabilitate*, *rețele sociale de interes* etc. De aici necesitatea unei bune fundamentări psihopedagogice și a unor instrumente (teste) de evaluare adecvate.

Prima zi a Congresului de la Trondheim s-a încheiat, în planul manifestărilor științifice, cu lansarea volumului *Norwegian Agricultural History*, coordonat de Reidar Almås și publicat la Tapir

Academic Press, Trondheim, în 2004. În lucrarea aceasta, extrem de densă, Bjorn Mihre semnează un prim capitol consacrat agriculturii și societății rurale norvegiene între anii 4000 î.Hr. și 800 d.Hr. Al doilea capitol cuprinde descrierea condițiilor în care societățile rurale au evoluat în Norvegia între anii 800 și 1350 și este semnat de Ingvild Oye. Agricultură norvegiană între anii 1350 și 1814 s-a aflat în atenția lui Kåre Lunden, care semnează al treilea capitol. Brynjulv Gjerdåker, în capitolul al patrulea al cărții, își consacră analizele aspectelor de continuitate a tradiționalului și de modernizare a spațiului rural norvegian între 1815 și 1920. Ultimul capitol, elaborat de editorul volumului, Reidar Almas, aduce analizele până la sfârșitul mileniului doi (anul 2000), identificând și delimitând trei subperioade specifice: a crizei și războiului (1920-1945), a „visului fermei familiale” (1945-1975) și a garantării șanselor accesului la piață prin intervenția statului (1975-2000).

După-amiaza zilei de marți, 27 iulie, a marcat debutul dezbaterilor mini-plenare, în jurul a șase mari teme (*New Directions in Rural Sociology and Development; Social Exclusion and Inclusion; Gender, Globalisation and Land Tenure; Networks and Identities; New Social Movements; Local Development Strategies in Food Supply Chains*), dezbateri care vor continua și joi, 29 iulie.

Ziua de miercuri, 28 iulie, a fost rezervată cunoașterii directe a spațiului rural norvegian prin organizarea unor excursii de grup.

Noi am participat la excursia organizată în regiunea Fosen-Rissa, la nord de Trondheim, sub genericul *Coastal communities between small-scale strategies and major restructuring processes – Coastal culture and local mobilisation for new rural*

development. După traversarea fiordului Rorvik, am fost întâmpinați de primarul Rissei, Per Skjarvik, de la care am primit primele informații despre eforturile de a combina în regiune eforturile autorităților locale cu cele ale guvernanților de la Oslo, pe de o parte, și de a îmbina armonios agricultura cu pescuitul, pe de altă parte. Gestiunea fondurilor guvernamentale este și aici atent supravegheată, uneori investitorii care beneficiază de aceste fonduri fiind deferiți justiției în plină investiție, spre nemulțumirea localnicilor care își vedeau amenințate șansele de a avea rapid un loc de muncă bine plătit. În domeniul investițiilor, în ruralul de coastă pe primul loc se aflau investițiile în fermele pentru creșterea scoicilor și a codului.

La Tinnarosen, la muzeul *Kystens Arv*, am avut prilejul să participăm la o extrem de interesantă lecție teoretică și practică despre construcția ambarcațiunilor de pescuit și despre pescuitul însuși pe coastele norvegiene, de altădată, și nu numai. Aici ființase cu secole în urmă o școală practică pentru ucenicii și viitorii meșteri în construirea ambarcațiunilor, școală la care veneau tineri interesați din toată Europa Centrală și de Nord.

După Tinnarosen, ne-am oprit la fortul Hysnes, până de curând o bază militară activă, dezafectată însă recent, pentru că și aici vechile filosofii ale apărării sunt abandonate în favoarea unei organizări mai suple și mai mobile. Petter Linseth, care ne-a întâmpinat la Hysnes, a coordonat un proiect de valorificare a resurselor peisagistice, de locuire și tehnice ale fostei baze militare. O confruntare deschisă s-a derulat între administrația locală (reprezentată de asocierea mai multor municipalități din regiune) și cea guvernamentală, de la Oslo. Guvernul venea cu propuneri de genul transformării bazei militare într-o închisoare sau într-o tabără de instrucție pentru jandarmeria rurală.

Puterile locale reunite au reușit să impună ideea transformării acestei baze într-un vast centru de sănătate pentru bolnavii de cancer din întreaga lume, centru în care, în cele mai bune condiții, bolnavii să poată locui împreună cu familiile și să poată duce o viață comună activă cel puțin trei luni pe an, în condițiile în care tratamentul și asistența medicală generală continuă.

La întoarcerea spre Trondheim am făcut un scurt popas la Fosen Aquasenter, Rødneset, un vast incubator pentru puie-tul de cod, specie ce urmează să populeze bazinele a tot mai multe ferme piscicole moderne care se răspândesc în întreaga regiune, complementar la agricultura tradițională.

Ultima zi a congresului de la Trondheim a reunit în sesiune plenară alte nume mari ale științelor ruralului: Zygmunt Bauman, de la Universitatea din Varșovia, cu prezentarea *The Human Waste of Economic Progress*, și Lawrence Busch, de la Michigan State University,

SUA, cu lucrarea *The Changing Food System: From Markets to Networks*.

La nivelul aspectelor de suflet, ținem să remarcăm efortul deosebit al organizatorilor în a asigura o îmbinare fericită între domeniul științific și cel cultural-recreativ și de a facilita, astfel, contacte informale între specialiștii din cele mai diverse colțuri ale lumii. Pentru noi, deosebit de emoționantă a fost, de pildă, întâlnirea cu Bertrand Hervieu, de la CIHEAM, Franța, un bun cunoscător al sociologiei rurale românești, care ne-a vorbit de colaborarea sa cu profesorul Ioan Mihăilescu și care se pregătește să reediteze în Franța *Les anciennes communautés villageoises roumaines* (Paris, 1969) a lui H.H. Stahl, invitându-ne pentru anul 2005 la lansarea lucrării reeditate, în acest scop Bertrand Hervieu urmând să vină la București.

Al XII-lea Congres de sociologie rurală, din 2008, va avea ca țară organizatoare Coreea de Sud.

Mihai Pascaru
Emilia Ivancu